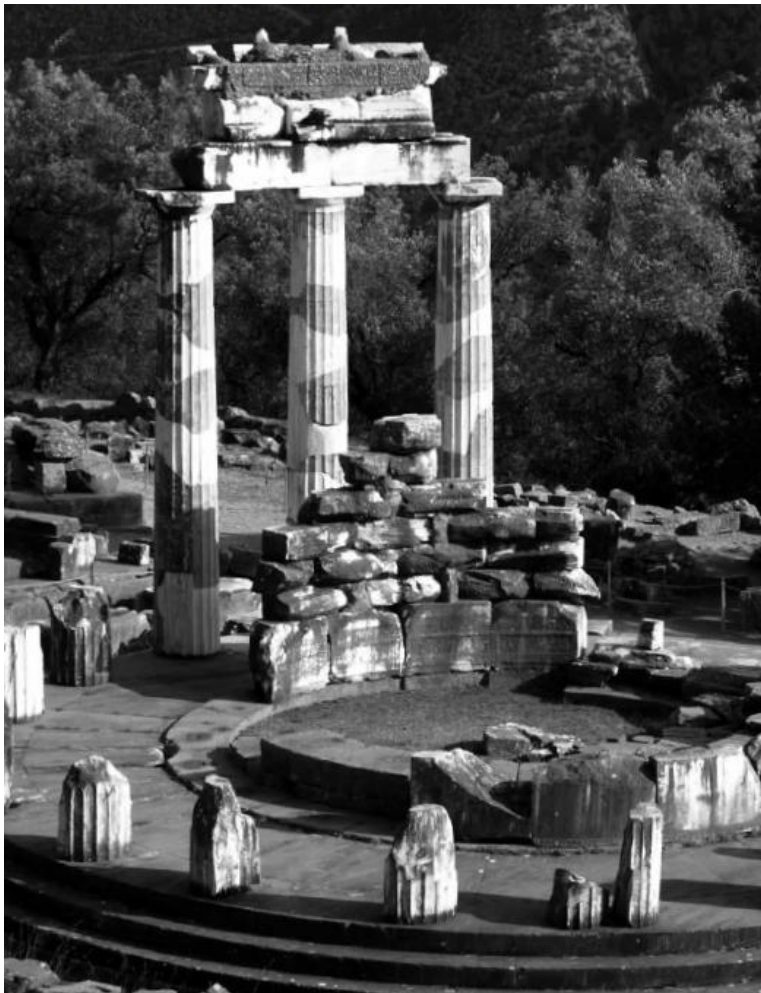


# Parmenid: »Isto je namreč umevati in biti«

(M.U., *Filozofija narave*: Predsokratiki, 2. predavanje)



## Fragmenti predsokratikov

Hermann Diels, Walther Kranz

uredil Gorazd Kocijančič

Študentska založba, Zbirka Koda, 2012  
(v treh zvezkih)

Tudi starejši slov. prevod:

Anton Sovrè, *Predsokratiki*

Slovenska matica, 1946 in ponatisi

**ANAKSAGORA** iz Klazomene (5. st. pr. n. š., živel v Atenah, u. ok. 428 v Lampsaku), trije fragmenti v prev. Jana Ciglenceškega (*Fragmenti predsokratikov*, II. zv., 2012):

Fr. A1, po Diogenu Laertskem: Anaksagora je bil »prvi, ki je nad snov postavil Um <noûs>; njegov spis [*O naravi*], ki je podan na prijeten in vzvišen način, se začenja takole: „**Vse stvari** <chrémata> **so bile skupaj**; nato pa je prišel Um in jih razporedil.“« (*Op. cit.*, str. 517)

Prav tam (dalje): »Ko ga je (nekdo) vprašal, čemu se je rodil, mu je odvrnil: „Za motrenje Sonca, Meseca in neba.“« (*Ibid.*, str. 519)

Fr. B12, po Simplikiju: »... Druge (stvari [tj. „homojomerije“]) imajo delež v vsem, Um pa je brezmejen in samovladen ter ni pomešan z nobeno (drugo) stvarjo, ampak samostojno biva sam zase [...] Od vseh stvari je najbolj droben in najbolj čist, o vsem ima popolno spoznanje in je največji po moči; vsem (bitjem), ki imajo dušo, tako večjim kot manjšim, vlada Um. Tudi nad celotnim [nebesnim] vrtenjem je Um zavladal tako, da ga je na začetku zavrtil.“ (*Op. cit.*, str. 601–603)

**PARMENID** iz Eleje, pesnitev »O naravi« (*Peri physeos*, zgodnje 5. st. pr. n. š.)  
- znameniti fragment o mišljenju/umevanju in biti/bivanju/Bivajočem:

Najprej stari Sovretov prevod:

»...saj je misliti <*noein*> isto, kar biti <*einai*>.«

(DK 28, B 3; Klement Aleks., *Strom.* VI, 23; Plotin, *Enn.* V 1, 8 - v Sovretu, str. 85);

... in še s tem povezana »razlagalna« verza iz fr. B 8, v Sovretovem prevodu (*ibid.*, str. 86):

»Eno in isto je, dalje, mišljenje <*noein*> in predmet mišljenja <*noema*>, kajti mišljenja brez bivanja ni, le v bivanju samem misel se izraža.«

Fr. B3 v prev. Gorazda Kocijančiča (*Fragmenti predsokratikov*, 2012, str. 529):

»Isto je namreč umevati in biti.«

... τὸ γὰρ αὐτὸ νοεῖν ἐστὶν τε καὶ εἶναι.

... in še »razlaga« iz fr. B8 (34–39), v Kocijančičevem prevodu (*ibid.*, str. 537):

»Isto pa je umevanje in (to), zaradi česar (umevajoči) je uvid.  
Ne boš našel umevanja brez Bivajočega, v katerem  
izrečeno je, kajti nič drugega ni in ne bo  
razen Bivajočega, saj ga je Usoda <*Moirā*> vklenila,  
da biva celo in negibno.«

## HEGEL o Parmenidu (fr. B3 + B8) v predavanjih o zgodovini filozofije:

»„Das Denken und das, um weswillen der Gedanke ist, ist dasselbe [=fr. B3]. Denn nicht ohne das Seiende, in welchem es sich ausspricht“ (manifestiert, εν ω πεατισμένον εστίν), „wirst du das Denken finden; denn es ist nichts und wird nichts sein außer dem Seienden.“ [=fr. B8] Das ist der Hauptgedanke. Das Denken produziert sich; was produziert wird, ist ein Gedanke; Denken ist also mit seinem Sein identisch, denn es ist nichts außer dem Sein, dieser großen Affirmation. (Plotin, V. 1. 8), indem er dies anführt, sage, daß Parmenides diese Ansicht ergriff, insofern er das Seiende nicht in den sinnlichen Dingen setzte.«  
(G.W.F. Hegel, *Vorlesungen über die Geschichte der Philosophie*, na spletu: <http://hegel.abcphil.de/html/parmenides.html>, podčrtal M. U.)

Podčrtano besedilo v slov. prevodu (M. U.):

»„Mišljenje in to, zaradi česar /ali: po čemer/ je misel, je isto“ [...]  
To je glavna misel. Mišljenje proizvaja sebe; kar je proizvedeno, je misel ...«

Hegel ugotavlja: »Mit Parmenides hat das eigentliche Philosophieren angefangen; die Erhebung in das Reich des Ideellen ist hierin zu sehen.« (Ibid.)

V slov. prevodu: »S Parmenidom se je začelo pristno/samolastno filozofiranje; tu je videti povzdignjenje v kraljestvo/območje ideelnega.« (prev. M. U.)

**HEIDEGGER** o Parmenidu (fr. B3 + B8) v razpravi *Identität und Differenz* (1957), v slov. prev. Tine Hribar: *Identiteta in diferenca* (1990):

Heideggerjev prevod Parmenida (B3):

„Das Selbe nämlich ist Vernehmen (Denken) sowohl als auch Sein.“

Hribarjev prevod Heideggerjevega prevoda:

»Isto je namreč tako dojemanje /mišljenje/ kot bit.«

V nadaljevanju Martin Heidegger razlaga:

„Hier wird Verschiedenes, Denken und Sein, als das Selbe gedacht. Was sagt dies? Etwas völlig anderes im Vergleich zu dem, was wir sonst als die Lehre der Metaphysik kennen, dass die Identität zum Sein gehört. Was heißt hier Identität? Was sagt im Satz des Parmenides das Wort τὸ αὐτό, das Selbe? Parmenides gibt uns auf diese Frage keine Antwort. Er stellt uns vor ein Rätsel [...] Er sagt anderes, nämlich: Sein gehört - mit dem Denken - in das Selbe.“ [etc.] (*op. cit.*, str. 14)

V slov. prevodu:

»Tu sta različno, mišljenje in bit, mišljena kot isto. Kaj pomeni to? Nekaj povsem drugega od tega, kar poznamo kot nauk metafizike, da identiteta spada k biti. Parmenid pravi: Bit spada v neko identiteto. Kaj pomeni v Parmenidovem stavku beseda to auto, isto? Parmenid nam na to vprašanje ne daje odgovora. Postavlja nas pred uganko [...] Kajti ta govori drugače, namreč: bit spada – z mišljenjem – v isto.« (prev. T. H., str. 10)

HEIDEGGER o Parmenidu (fr. B3+B8, 34–41 ) v razpravi z naslovom *Moira* (1952), objavljeni v *Vorträge und Aufsätze* (1954), v slov. *Predavanja in sestavki* (2003), str. 245–273, prev. Aleš Košar. Tu je faksimile začetka te razprave:

## MOIRA

(Parmenid, osmi fragment, 34. do 41. vrstica)<sup>a</sup>

Razmerje mišljenja in biti giblje ves zahodni premislek. Ostaja neokrnjeni preizkusni kamen, s katerega lahko uvidimo, koliko in kako sta zajamčeni naklonjenost in zmožnost, da prispemo v bližino tistega, kar se zgodovinskemu človeku prireka kot to, kar mora misliti. Parmenid to razmerje imenuje v svojem reku (tretji fragment):

*tò gàr autò noeîn estín te kai eînai*

Denn dasselbe ist Denken und Sein.

Isto je namreč bit in mišljenje.

Parmenid rek pojasni na drugem mestu, v osmem fragmentu, od štiriintridesete do enainštiridesete vrstice. Odlomek se glasi:

HEIDEGGER: »hermenevtični« prevod Parmenidovega fragmenta B8 (34–41 ), v razpravi *Moira* (nadaljevanje, prev. Aleš Košar, *op. cit.*, odlomek je na str. 246):

Isto je mišljenje in misel, da >je< je; kajti brez bivajočega, v katerem je kot izgovorjeno, ne moreš najti mišljenja. Saj ni ničesar in ne bo tudi ničesar drugega zunaj bivajočega, saj ga je nanj vendar vezala Moira, da mora biti celo in nepremično. Zato bo vse le golo ime, kar so si tako določili smrtniki, prepričani, da je resnično: 'postajanje' kot tudi 'minevanje', 'bit' kot tudi 'nebit' in 'menjavo kraja' in 'premeno sijoče barve'.

M. U., pripomba k Heideggerjevi interpretaciji Parmenida: Heidegger ima vsaj deloma prav, ko kritizira Heglovo razumevanje Parmenida, kajti Hegel razlaga tega prvega „samolastnega filozofa“, odkritelja „kraljestva ideelnega“ (gl. zgoraj) s stališča (svoje) novoveške metafizike subjekta /absolutne subjektivitete/ – toda zelo vprašljiva je Heideggerjeva naslednja (tj., že začetna) „poteza“, namreč da svojo kritiko metafizike kot „pozabe biti“ raztegne nazaj vse do Platona in platonizma ...

Vrniti se moramo k Platonu in znova premisliti platonizem.  
Pri umevanju samega Platona (in Parmenida) nam lahko zelo pomaga Plotin ...

**PLOTIN** (3. st. n. š.) se navezuje v svojem traktatu »O treh izvornih hipostazah« (V.1 [10]) na znameniti Parmenidov izrek, da »je isto umevati in biti«; v slov. prevodu Plotinovih *Zbranih spisov* (I. zv.) se ta odlomek glasi takole (prev. Sonja Weiss, 2016):

... Pred Platonom se je že Parmenid navezal na ta nauk, saj je poistovetil bivajoče ter Um; in bivajočega ni postavljaj v čutno zaznavni svet, rekoč, da »je isto umevati in biti«. Sicer mu [*sc.* bivajočemu] pripisuje um, a pravi, da je »negibno«, in ga izvzema iz vsakega telesnega gibanja, zato da ostaja, kakor je. Primerja ga z »gmoto krogle«, ker v sebi zaobjema vse stvari in ker ne umeva izven, ampak znotraj sebe. (*Op. cit.*, str. 272)

Plotinovo (in tudi moje, M. U.) razumevanje Parmenidovega izreka, da »je isto umevati in biti« pa se v nekem drugem Plotinovem pasusu, ki ga najdemo v traktatu »Kako iz Prvega izhaja to, kar je za njim, in o Enem« (V.4 [7]), spet zaplete zaradi njegove pripombe, da identiteta Uma in bivajočega ne velja za predmete čutnega zaznavanja:

... Um in bivajoče sta eno in isto: stvari, ki jih Um umeva, niso nekaj, kar bi obstajalo še pred njim – kot to velja za predmete čutnega zaznavanja – ampak je Um sam te stvari, če drži, da njihovih oblik ne prejme [od drugod]. Od kod naj bi jih? Tako je torej tukaj, istoveten s predmeti svojega umevanja in je eno z njimi; in védenje o brezsnovnih rečeh je istovetno s temi rečmi. (*Op. cit.*, str. 198-99)

Razumevanje Parmenidovega izreka je torej povezano z umevanjem odnosa med Umom in čutnim svetom, ki je za platonizem osrednje filozofsko vprašanje. (O tem več pozneje ...)



